

Görel Hydén & Magdalena Schubert

Språklära C

Facit

1. Substantiv (s 4–5)

- A.** batterier, gaffel, klimat, Östersjön, regn, daggmaskar, vecka, larver, dygn, Europa
- B.** levande org.: daggmaskar, larver
föremål: batterier, gaffel
tid: vecka, dygn
väder-ord: klimat, regn
egennamn: Östersjön, Europa
- C.** (Valfritt substantiv ur resp. soptunna)
Exempel:
vecka, veckan, veckor, veckorna
- D. 1.** mörker, trafik, rök, oro, naturvård, stillhet, syre, skräp, smuts, ohyra
- 2.**
mörker	mörkret
naturvård	naturvården
ohyra	ohyran
oro	oron
rök	röken
skräp	skräpet
smuts	smutsen
stillhet	stillheten
syre	syret
trafik	trafiken
- E.** miljön, Sverige, näringskedja, människan, balansen, naturen, nedbrytarna, luft, Polen, Tyskland, gifter, kretsloppet, värme, energi

Kom ihåg!

Substantiv är egennamn och ord som du kan säga *en, ett* eller *flera* framför eller som du kan säga i *bestämd* form.

2. Adjektiv (s 6–7)

- A.** förskräckta slavinnan
förskräckte slaven
yngsta lejonhonan
yngste lejonhanen
modiga kvinnan
modige mannen
- B.** romerske
förste
siste
goda

C.

positiv	komparativ	superlativ
förskräckt	mera förskräckt	mest förskräckt
ung	yngre	yngst
modig	modigare	modigast
god	godare	godast

- D.** halv, kvadratisk, gift, förlovad, död, trekantig, gratis
- E.** stora, mäktiga, gamla, våldsammaste, vilda, slagne, djärve, speciella, järnhård, skicklig, höga

Kom ihåg!

Adjektivet får ändelsen *-e* om det står framför ett substantiv som är ett ord för en person av manligt genus.

Genus betyder *kön*.

3. Verb 1 (s 8–9)

A. åka, blir, talar, arbeta, tänka, sitta, resa, gissa, blir, frågar, följa, bli, åkt

B. (Eget)

<u>hitta</u>	kunde + hitta
<u>be</u>	måste + be
<u>veta</u>	borde + veta
<u>oroa</u>	behövde + oroa
<u>gått</u>	hade + gått
<u>äta</u>	ville + äta
<u>glömt</u>	hade + glömt

D. (Eget) Exempel:

Han *måste svänga* ...

E. 1. (Eget)

2. Stryk under med blått:

brukar
törs
behöver
borde

Kom ihåg!

Hjälperverb står alltid före ett *huvudverb*.

4. Verb 2 (s 10–11)

A. kom, jagade, fiskade, började, skötte, följa, flyttade, gick, åkte, samlade, använder

B. (Eget) Exempel:

komma, kom, kommit

C. (Eget) Exempel:

jagar, jagade, har jagat, hade jagat, ska jaga

D. 1. har + supinum

hade + supinum

ska + infinitiv

2. Perfekt: Renägaren har fångat renkalven med lasso.

Pluskvamperfekt: Renägaren hade fångat renkalven med lasso.

Futurum: Renägaren ska fånga renkalven med lasso.

E. har

har

ska

ska

kommer

Kom ihåg!

Ett hjälperverb står alltid tillsammans med ett *huvudverb*.

Hjälperverben *har*, *hade*, *ska* och *kommer* att hjälper huvud verbet att bilda olika *tempus* (*tidsformer*).

5. Adverb (s 12–13)

A. (Eget) Exempel:

Svea kommer hem snart.

Svea kommer alltid hem.

Svea kommer hem tidigt.

B. <u>hemåt</u>	Vart?	<u>in</u>	Vart?
<u>ute</u>	Var?	<u>bort</u>	Vart?
<u>hemma</u>	Var?	<u>där</u>	Var?

C. (Eget)

D. <u>ibland</u>	När?	<u>sakta</u>	Hur?
<u>hem</u>	Vart?	<u>bak</u>	Var?
<u>ut</u>	Vart?	<u>framme</u>	Var?

E. 1. (Eget)

- ny
fort
mycket
för mycket
tidigt
brant
länge

- adj
adv
adv
adv
adv
adj
adv

Kom ihåg!

Adverb kan beskriva *verb*.

Det finns tidsadverb, *rumsadverb* och *sättsadverb*.

6. Vad är en sats? (s 14–15)

- A. sitter, trycker
startar, klickar
har

- B. Förslag:
söker
handlar
gör
intresserar
tycker

C. 1. Fullständiga satser:

Sven älskar att chatta.

Svea bokade biljetter via Internet.

Den gamla datorn fick kortslutning.

Hela klassen trängdes i dörren till datasalen.

- älskar, bokade, fick, trängdes

- D. på stående fot
för brinnande livet
på egen hand
för full hals

E. Exempel på korrekta meningar:

Sven rusade hem från skolan.

Rusade Sven hem från skolan?

Han ville fortsätta spela sitt nya spel.

Han hade klarat den första banan direkt.

Nu ville han gå vidare.

Kom ihåg!

En fullständig sats måste innehålla ett *verb*.

7. Huvudsats och bisats (s 16–17)

- A. Erik blev förgiftad.
Karl var mest lik sin far.
Kungen gifte sig tre gånger.
Gustav Vasa hade tre söner.
- B. Förslag:
Gustav II Adolf studerade flitigt *när han var liten*.
Han lärde sig att regera *eftersom han skulle bli kung*.
Han byggde upp en stark krigsmakt *som skulle kriga i Europa*.
- C. ... hade kriget pågått i 11 år.
... kallades han "Lejonet från Norden".
- D. Kristina var bara sex år *när hennes far stupade vid Lützen*.
Trots att hon var flicka *uppfostrades hon som en prins*.
Kristina tyckte mycket om att studera *även om hon också gillade fäktning*.
Kristina fick börja regera *när hon hade blivit myndig*.
Innan hon tröttnade och abdikerade *styrde Kristina Sverige i tio år*.
- E. Karl XII satte själv på sig kronan när han kröntes.
Danmark, Polen och Ryssland bildade ett förbund för att de ville kämpa mot Sverige.
Svenskarna besegrade ryssarna vid Narva som ligger i nuvarande Estland.
I Sverige var det hungersnöd som tvingade många att svälta.
Karl XII blev skjuten när han var i Norge på fälttåg.

Kom ihåg!

En sats som kan stå för sig själv är en *huvudsats*.
En sats som måste ingå i en huvudsats för att man ska förstå den är en *bisats*.

8. Subjekt och predikat I (s 18–19)

- A. 1. Predikat: skriker, startar, visslar, smiter, svimmar, stänger
2. Subjekt: Kassörskan, Chauffören, Polisen, Tjuvarna, Bankmannen, Banken
- B. 1. Förslag: insåg körde tog låg vann
2. Subjekt: Han Bussförarna Siv Arne Hon
- C. 1. Dörrar och fönster gnisslar.
s p
Taket och väggarna läcker.
s p
Lister och brädor spricker.
s p
2. Snickaren hyvlar och spikar.
s p
Målaren spacklar, slipar och lackar.
s p
- D. 1.+2.+3.
Grävmaskinen och bormaskinen tjuter.
s p
Lyftkranen och väggen välter.
s p
Vägarbetarna sliter och svettas.
s p
Asfalten svalnar och stelnar.
s p
- E. Bonden har sått.
s p
Har han skördat?
p s p
Nej, säden måste mogna.
s p
Kommer han att vänta?
p s p

Kom ihåg!

De två viktigaste satsdelarna i en sats är *subjekt*
Predikatet är alltid ett *verb*.

9. Subjekt och predikat II (s 20–21)

A. (Eget) Exempel:

Den duktiga doktorn – gipsade Rickards arm.

B. 1. Hjärtat slår. Musklerna spänns.

s p s p

Ögonen blinkar. Näsan rinner.

s p s p

Knäet värker.

s p

2. (Eget)

3. (Eget)

I exempelmeningen:

Det lilla hjärtat | slår 70–80 slag...

C. Den överviktiga mannen | planerade

Flickan med den glada hunden | knöt

Den tjocke mannen | tröttnade

Den glada hunden | rusade

Den ... mannens hjärta | bultade

D. 1. (Eget)

E. 1. (Eget)

2. (Eget)

hoppade
p

låg ... var
p p

hade smittats
p

började
p

Kom ihåg!

Subjektet kan bestå av flera ord.

Predikatet är alltid ett verb.

10. Objekt 1 (s 22–23)

A. 1.+2.

Oscar | spelar ishockey.
s p

Peder | föredrar bandy.
s p

Tränaren | hjälper Sanna.
s p

Malin | gillar tennis.
s p

Erik | övar fäktning.
s p

Instruktören | undervisar eleverna.
s p

3. hockey bandy
Sanna tennis
fäktning eleverna

B. (Eget) Exempel:

skidorna Tävlingen

valla segerkranen

spåren

C. (Eget) Exempel:

Svenskarna vann *matchen*.

D. (Eget) Exempel:

Basketspelaren träffade *korgen*.

E. 1.

Sven och Svea tränar ridning.
s p dio

Sven rider Pälle och Svea rider Brunte.
s p dio s p dio

De behöver hjälm, stövlar och ridspö.
s p dio

Pälle och Brunte gillar socker och morötter.
s p dio

Barnen och hästarna uppskattar ridturen.
s p dio

2. substantiv

Kom ihåg!

Det direkta objektet svarar på frågan

Vad / vem / vilka + predikatet + subjektet.

11. Objekt 2 (s 24–25)

A. 1.+2.

Svea | trär symaskinen åt Sven.
s p dio

Sven | stryker shortsens åt Svea.
s p dio

Tomas | broderar en duk åt mamma.
s p dio

Pablo | syr en kudde till katten.
s p dio

Malin | visar sitt arbete för fröken.
s p dio

Expediten | lämnar tyget till eleverna.
s p dio

3. Sven, Svea, mamma, katten, fröken,
eleverna

B. (Eget) Exempel:

Sophia hämtar sandpapper åt Eva.
s p dio io

C. (Eget) Exempel:

Läraren visade eleverna en ny teknik.
s p dio

D. (Eget)

E. Siv delade ut tyg till kamraterna.
s p dio io

Klassen sydde presenter åt ettorna.
s p dio io

Läraren samlade ihop paketen från eleverna.
s p dio io

Han gav dem till vaktmästaren.
s p dio io

Vaktmästaren lovade att ge dem till ettorna.
s p dio io

Kom ihåg!

Indirekt objekt svarar på frågan *åt vem* eller *till vem, för vem, vad* eller vilka + predikatet + subjektet + *det direkta objektet*.

12. Predikativ (s 26–27)

A. Karl

Kalle
snabb
matchhjälte
Vikens BK

B. 1. heter, är, Bli, är, kallar

2. piv: Vad, den nye målvakten, besviken,
upptagen, ”Väggen”

C. Tre flickor i min klass heter Johanna.
s p

En av dem kallas Jojo.
s p

Jojo spelar fotboll.
s p

Hon är mittfältare.
s p

I fjol blev hon ”säsongens lirare”.
p s

D. Predikativ:

Edson Arantes do Nascimento
Pelé
skoputsare
proffs
världsberömd
världsmästare

E. En fotbollsplan är avlång.
s p piv

Måtten är ungefär 105 m × 65 m.
s p piv

Linjen rakt över kallas mittlinje.
s p piv

Området runt målet heter straffområde.
s p piv

En skylt visar ställningen för publiken.
s p dio io

Spelet kan bli avblåst.
s p piv

Domaren ger rött kort åt utvisade spelare.
s p dio io

Bollen är ur spel.
s p piv

Fotbollens omkrets ska vara 68–71 cm.
s p piv

Domaren och linjemännen kallas
s p

matchledare.
piv

Kom ihåg!

Några *verb* (*predikat*) behöver fyllas på med *predikativ*. Det är verben *vara*, *bli*, *beta* och *kallas*.

13. Satslösning (s 28–29)

A. dio

s
io
s
piv

B. 1. (Eget)

2. (Eget)

C. 1. p, s

dio, io
piv

2. Förslag:

bor, jaguaren
majs, turisterna
Lima

D. Sydamerikas södra udde heter Kap Horn.

s p piv

Havet är stormigt.

s p piv

Argentinas cowboys kallas gauchos.

s p piv

Pampas blir alltmer uppodlad.

s p piv

Den höga bergskedjan heter Anderna.

s p piv

E. Columbus ”upptäckte” Västindien

s p dio

åt Spanien.

io

Spanjorerna förstörde indiankulturerna.

s p dio

Mayaindianerna byggde pyramider.

s p dio

De studerade också stjärnorna.

s p dio

Smittkoppor och mässling dödade

s p

många indianer.

dio

Plantagerna producerade varor åt européerna.

s p dio io

Kom ihåg!

Ett visst ord är inte alltid samma satsdel. Ibland kan det vara subjekt och ibland är det *objekt* eller predikativ. Vilket det är beror på *var* i satsen ordet står. Predikatet är alltid ett *verb*.

14. Pronomen 1 (s 30–31)

A.

jag	mig	vi	oss
du	dig	ni	er
han, hon, den, det	honom, henne, den, det	de	dem

B. 1. Substantiv:

Patrik, vaktmästaren
Vaktmästaren, insamlingslådan
Fröken, blommorna
Klassen, magistern
Patrik, Pia, papper, vaktmästaren

2. Patrik hjälper vaktmästaren.

s p dio

Vaktmästaren tömmer insamlingslådan.

s p dio

Fröken vattnar blommorna.

s p dio

Klassen väntar på magistern.

s p dio

Sven och Svea sorterar papper åt

s p dio

vaktmästaren.

io

3. Han hjälper honom.

Han tömmer den.

Hon vattnar dem.

Den väntar på honom.

De sorterar papper åt honom.

C. Vi, oss

ni, ni, er

de

Ni, er

D. De

De, dem

De

dem

E. Hon, dem

Han, hon, honom

oss, de

Ni, er, Jag, dem, hon

Kom ihåg!

Objektsformerna av personliga pronomen är mig, dig, honom, henne, den, det, oss, er och dem.

15. Pronomen 2 (s 32–33)

A. Vi	1:a person plur
du	2:a person sing
Hon	3:e person sing
De	3:e person plur
han	3:e person sing

B. 1.+2.+3.

Hon tvättar sig. x
s p

Hon tvättar honom.
s p

Hon tvättar henne.
s p

De tvättar sig. x
s p

De tvättar dem.
s p

Han tvättar dem.
s p

C. 1. Subjekt: vi, Vi

Objektsform: oss, oss, oss

2. Nu vill de gå och lägga sig. De klär av sig och tvättar sig snabbt.

D. hon

henne, sig

dem, sig

mig

dem

mig, mig

henne

sig, honom

henne

Kom ihåg!

När pronomenet i en sats syftar på subjektet ska du välja *sig* i stället för *honom*, *henne* eller *dem*.

16. Pronomen 3 (s 34–35)

A. <u>Vilma</u> äger	<u>Vera</u> äger
matchtröja	fotboll
målvaktshandskar	benskydd

B. 1.+2.

Tränaren ger mat åt sina tävlingshundar.
s p dio io

Hundarna äter sin mat.
s p dio

De rycker i sina koppel.
s p dio

Hundarna väntar på sin tur.
s p dio

De ska vinna pokalen åt sin tränare.
s p dio io

C. sin

sin

hans, hennes

deras

D. De, sin

Han, sina

Hon, sitt

De, sitt

E. sig, sin, sina, hans, sin, hennes, Hans, hans, sitt, Hans, sin

Kom ihåg!

När pronomenet i en sats syftar på *subjektet* ska du välja *sin*, *sitt*, *sina* i stället för *hans*, *hennes* eller *deras*.

17. Pronomen 4 (s 36–37)

- A.** Asien
ris
sibirisk tiger
bambuskogarna
pandan
- B.** Himalaya
Den högsta toppen
Floden Ganges
Storbritannien
hinduer
- C.** Förslag:
Till sin pappa köpte Oliver en japansk klocka som var färgglad.
Hedvig serverades sushi, som hon genast åt upp, av sin mamma.
Fredrik såg en film, som var långtråkig, om jättepandan.
Lika mycket som sin pappa, älskar Sam kinesisk mat. (Alt: Sam älskar kinesisk mat lika mycket som hans pappa gör.)
- D.** Stryk under:
Vid ekvatorn värmer solen mest
Luften stiger uppåt och kyls av
När luften sjunker värms den igen
Detta sker vid vändkretsarna
- E.** vargfamiljen, äger: grotta
Baloo, äger: uppgift
Bagheera, äger: svart päls
R. Kipling, äger: böcker
Djungeboken, äger: handling

Kom ihåg!

Relativa pronomen syftar på ett *ord (eller ett uttryck)* som nämnts tidigare. Det substantivet kallas *korrelat*. Relativa pronomen är: *som, vilken, vilket, vilka* och *vars*.

18. Prepositioner (s 38–39)

- A.** hos, på, Nere, med, Under, Bredvid
- B.** Vart
Var
Vart
Var
vart
- C. 1.** Ringa in:
till
efter
på
för
- 2.** henne
honom
dem
den
- D.** Hon, henne
Han, honom
Hon, dem
Hon, henne, honom
- E.** till för vid i
till till för i
- F.** om, på, i

Kom ihåg!

Efter prepositioner används *objektsform* av personliga pronomen.

19. Anföringstecken (s 40–41)

- A.** – Hurra! ropade Sven. Ska jag sätta mig i soffan?
– Jag tror, tänkte morfar högt, att jag tar den om björnens stubbsvans.
– Den har jag nog inte hört förut, trodde Sven.
- B.** Förslag:
”Varifrån har du fått all fisk?” frågade björnen.
”Hur gick det till?” undrade björnen.
”Det låter väldigt enkelt”, tyckte björnen.
”Jag prövar genast.”
- C.** – Den har jag fiskat upp med svansen, svarade räven.
– Jag ska visa dig genast, lovade räven. Vi går ner till sjön.
– Sätt rumpen över vaken och låt svansen hänga ner! uppmanade räven.
- D.** ”Vänta!” ropade räven. ”Du ska inte dra upp svansen genast.”
”Hur länge ska jag vänta?” undrade björnen.
”Hela natten”, förmanade räven. ”Fisken måste bita i ordentligt.”
”Tack för rådet!” sa björnen. ”Jag ska följa det noga.”

Kom ihåg!

I stället för talstreck kan man använda *anföringstecken*. Sätt anföringstecken före och *efter* det som någon säger.

20. Kolon (s 42–43)

- A.** maträtter:
onsdag:
färger:
in:
matteprovet:
- B.** Svea sa:
– Jag har pluggat jättemycket!
Sven frågade (sa):
– Varför det?
Svea svarade (sa):
– Vi har prov i dag.
- C.** Svea sa: ”Jag har pluggat jättemycket”
Sven frågade (sa): ”Varför det?”
Svea svarade (sa): ”Vi har prov i dag.”
- D.** Förslag:
Rektorn frågade: ”Vad har ni gjort för bus?”
Den förste eleven svarade: ”Jag har kastat Sten i vattnet.”
Rektorn sa: ”Det tycker jag inte var så farligt. Har du också kastat sten i vattnet?”
Den andre eleven svarade: ”Det är jag som är Sten.”
- E.** ”Någon har slängt Robbans skor i toaletten”, sa Tove.
Robban skrek: ”Vem är det som har gjort det?” och rusade ut ur klassrummet.
Magistern suckade: ”Ni får inte kasta andras skor i toaletten. Det måste bli ett slut med det.”
”Det var inte mina skor!” hojtade Robban.
”Det var magisterns.”

Kom ihåg!

Vid uppräknings skrives man *liten* bokstav efter kolon. Efter kolon i en anföringssats skrives man *stor* bokstav.

21. Citat (s 44–45)

- A. Bibliotek, Öppet vard. 12–19, Stör ej!,
Ät ej glass här!
- B. Från vänster: 4, 1, 2, 3
(citat 1 Bibeln, 2 Arkimedes,
3 *Fänrik Ståls sägner* av J L Runeberg,
4 Winston Churchill)
- C. ”alla fåglar har näbb, fjädrar och ett inre
skelett”
”blanda alla ingredienserna noga”
”lätt som en plätt (att montera skåpet)”
”Bättre tänka utan att läsa, än att läsa utan att
tänka.”
- D. ”Och när Nasse ... med tänderna”
”Nalle Puh”
”Trollvinter”
”En lugn och ... på nordsidan.”
”Det berodde ... alls”
”Momo eller kampen om tiden”
”Den lilla rävungen var livrädd”
”Den lilla hiteräven”
- E. Pia Berg heter den lyckliga vinnaren till
”Novellpriset”, som varje år delas ut på
hennes skola.
”Ända sedan tävlingen startade”, berättar Pia,
”har jag lämnat in en novell varje år, men det
här är första gången jag lyckades vinna.”
Pia säger att juryns motivering ”hennes
novell har en bra historia” gjorde henne
speciellt glad.
”Under hela hösten har jag samlat idéer och
en av dem passade väldigt bra till tävlingens
rubrik”, säger Pia förtjust.
Omkring 30 elever på Pias skola hade lämnat
in noveller.
Alla skrev till rubriken ”Det är aldrig för
sent”.

Kom ihåg!

Att citera någon betyder att man utan ändringar
återger *vad någon har skrivit eller sagt*.

Citat markeras med *citattecken*.

22. Stor bokstav? (s 46–47)

- A. 1. stor + Stockholm
nord + Europa
mellan + Amerika
syd + Tyskland
2. Nordatlanten
Östeuropa
- B. 1. Europa + mästerskap
Göteborg + trakten
Dacke + fejden
Sverige + vän
Vasa + tiden
Nobel + festen
2. Stockholmsområdet
Engelbrektsupproret
Malmöregionen
Danmarksfärjan
Koreakriget
världsmästerskap
- C. 1. Norge + historia Lucia + tåg
Gotland + russ Island + häst
Napoleon + bakelse
2. falukorv, ölandstok, skånefibbla, dalahäst,
västerbottenost, grönländshund, pitepalt
- D. Gustav, Vasa, Sverige, Vasatiden,
Dackefejden, Nils, Dacke, Dacke, Smålands,
Blekingetrakten

Kom ihåg!

Sammanstatta ord börjar med *stor* bokstav om det
sista delordet är ett egennamn. De börjar med
liten bokstav om namnet anger sort eller typ.